

יום	יום לחודש	ליקוטי מוה"ר	ליקוטי הלכות ה"ב	מסנה ברורה ה"ו	משיבת נפש	שולחן ערוך אבן העזר סי' קמ"א
שבת	כ"א	ט:	קפ"ט	חזרה	תמו-תמח	ה, ג
א	כ"ב	י:	קצ	ח:	תמז-תנ	ז, ה
ב	כ"ג	י:	קצא	ט:	תנא-תנב	ט, א
ג	כ"ד	יא:	קצב	ט:	תנז-תנד	ב, ג
ד	כ"ה	יא:	קצג	י:	תנה-תנו	ד, ה
ה	כ"ו	יב:	קצד	י:	תנו-תנח	ו, ז
ו	כ"ז	יב:	קצה	חזרה	תנז-תס	ח, ט

בקרני אור



יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

247 | פרשת שמות | כ"א טבת תשפ"ב

דבר המערכת

"עיקר כל הצרות והגלויות רחמנא ליצלן, הם על ידי חסרון הדעת, שכל אחד הולך בעולם כמו משוגע ושובב ממש, כמו שכתוב: "וילך שובב בדרך לבו", ועל זה צעק הנביא 'שובו בנים שובבים'" (אוצר היראה, דעת וחכמה, טז, ע"פ ליקוטי הלכות, גילוח, ח).

אם לא די במוחות הקטנים של ימי עקבתא דמשיחא, ובטפשות המיתוספת מכל פגם בדעת ובמעשה, הוטלנו בין גלים סוערים כל כך; הרחוב הסואן, המלא פיתויים ובלבולים, ומגדיל את טירוף הדעת להתפתות להחליף עולם עומד בעולם חולף. ונוסף עליהם הצרות הצרות שרשעי ישראל זוממים עלינו היל"ת, שכמעט מוציאים את האדם החרד לדבר-ה' מדעתו מרוב צער וכאב. ובהעדר הדעת, חוזר חלילה ומתגבר ח"ו כוחו של היצר.

הן על כך אכן ניתנו לנו ימי השובבים הקדושים, וכפי שרבי נתן ממשיך שם: "וכשיבין האדם בעצמו כל זאת איך הוא שובב ומשוגע ממש, כי הולך אחרי שרירות לבו ואינו מסתכל על תכליתו הנצחי, בוודאי יחוס על עצמו ויצעק על כל פנים הרבה להשם יתברך, ועל ידי זה יזכה לפי בחינתו להוליד הדעת והמוחין ולהוציא אותן מתעלומתן, שעל ידי זה עיקר הגאולה בכלל ובפרט, בכל אדם ובכל זמן, ועל ידי זה היה גאולת מצרים. ועל כן בפרשיות שמדברים מגלות מצרים והגאולה, נוהגים אז הכשרים להתענות ולצעוק להשם יתברך בתפילות וסליחות, ונקראים שובבי"ם".

הימים האלו נועדו בדיוק עבור כך: לצעוק על השגעון שאחז בנו, ועל הליכתנו אחר יצרנו כפתאים בלי דעת, ועל הצרות שגוזלים מאתנו את הדעת. בצעקות ובאנחות הנובעות מלב מתחזק ובוטח בשמחת הגאולה המובטחת, נזכה בעז"ה להיגאל גאולה פלאית בקרוב בימינו.

העורכים

פניני אור

אמרות טהורות מרביה"ק ותלמידיו

מזהר'ג'ת אָמַר: "היום כְּשֶׁמְצַקִּירִים אֶת הָרֵב רַבִּי זֹסְקֵא מְאִינְפִילִי, מְצַקִּירִים אוֹתוֹ בְּשֵׁם הָרֵבִי רַבִּי זֹסְקֵא. אוֹלָם פְּעַם הָיוּ מְכַנְּיִם אוֹתוֹ "דְּעַר מְשֻׁעָנְעֵר מְלֻמַּד" - "הַמְלַמֵּד הַמְשֻׁעָנֵי". וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, שְׁאֵת הָרֵב הַקְּדוֹשׁ 'רַבִּי פְּנִיחָס קְאָרִיצְעַר' הָיוּ מְכַנְּיִם בְּשֵׁם זֶה, וְכֵן בְּשֵׁם "דְּעַר שְׁטוּמְעַר בְּחוּר" - "הַבְּחוּר הַחֲרָשׁ", כִּי עָשָׂה עֲצוּמוֹ כְּחֲרָשׁ וְכֹאֵלָם וְעִסְקָם בְּעֻבְדוֹת ה' עַד מֵאֵד וְנִתְגַּלְגַּל עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה כְּפִדּוּעַ. וְכִנְתָּנוּ הֵיחָד לומר, שְׁכָל הַיְרָאִים וְהַקְּשָׁרִים, הָרִי הֵם כְּמִשְׁגָּעִים בְּעֵינֵי הַהֲמוֹן, וְכִמוֹ שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סנהדרין יז, א): "עַל הַפְּסוּק (ישעיה טז, ט): "וְיָסַר מִרְעַם מִשְׁתוֹלָל".

(שיח שרפי קודש)

אֲנֹכִי אֵרֵד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה

יותר מעומקא דלבא, עד ישיקיף וירא ה' משמים. ואזי כשזוכה לעמוד בנסיון הזה ושב בתשובה שלימה, אף על פי שנדמה לו שמרחיקין אותו, אזי השם יתברך מרחם עליו ונתקרב על ידי זה דייקא, על ידי שעמד בנסיון הזה של התרחקות" (ליקוטי הלכות, תפילין ד, ד).

כלומר: מצד מידת הדין אכן אין החוטא הזה זכאי לתשובה, אלא שמן השמים מעניקים לו מתנה מעוטפת בחושך וערפל; מראים לו התרחקות עצומה, וכלפי חוץ דוחים אותו בשתי ידיים. ומי שבכל זאת מתעקש, ומתגבר להאמין ברחמי ה', הוא זה שמקבל עתה סיבה חדשה לזכות בחסדים אלו, בגלל התגברותו מול הנסיון הקשה הזה של ההתרחקות.

כך גם היה במצרים, בעת שישאל ירדו לתקן את חטא פגמי הקדושה שלא אדם הראשון. הם באו שם במיצרים כאלו ובשפלות כזו שכמו הכריזה כאילו מאסו בהם וכאילו אין חפצים בהם כלל, גם אריכות הזמן הנורא של מאתיים ועשר שנה הוסיף להחליש דעתם, עד שהיה נדמה להם שאין תקות יציאה משם. וכפי שאכן רוב עם לא אבו להאמין שיצאו מני חושך ומתו בשלושת ימי האפילה, "שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים, ונתיאשו מן הגאולה" (רש"י תענית טו, ד"ה ומי שענה).

ומה היתה התועלת בחלישות דעת נוראה זו?! - כדי לתת בידם תקווה חדשה, שאם אף על פי כן יתגברו מול דחייה שכזו שנדמה להם ששכחום והשליכום לעולמי עד, ואף על פי כן יתגברו להאמין בחסדי ה', אזי תפתח להם תקוה חדשה מחמת זה עצמו. ורק זה מה שיכול להמשיך חסד מול פגמי קדושה, שבדרך הדין הרגיל אין בו תקוות תשובה. ואכן בני ישראל עשו זאת, למרות החושך הנורא התעצמו והתחזקו לפנות למלך מלכי המלכים "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו" ולכן באמת "ותעל שועתם אל האלקים".

וכך גם בגלות מצרים הפרטית שלנו: דוקא כאשר החושך מתעבה כל כך, ודוקא כשהחלישות הדעת בוערת על שכבר עברו כל כך הרבה ימי שובבי"ם ולא נענינו, והלב הפצוע זועק שאפסה תקוה - דוקא אז היא העת-רחמים המיוחדת שה' מעניק לנו זה עתה לתקות גאולה, שאם בכל זאת נתעצם לצעוק ולבקש ולהאמין בחסדי ה', אזי העמידה בנסיון זה, היא שמחדשת עבורנו סיבת רחמנות חדשה לקרבנו מחמת זה דווקא.

זה כל כך הפוך מדעתנו הענייה, אבל זוהי האמת לאמתה, שכל מטרת הדחייה והריחוק מלמעלה אינה אלא כדי לקרב ולתת תקוה. וכפי שרבינו הקדוש מורה לנו את הדרך: "כשאדם נכנס

המשך בעמוד ד'

לתגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע

הדל"ג 4:06 - נין ההמה 6:32 - מוזיק"ש 8:20
צאת השבת 5:22 - צאה"ש לר"ת 5:59

ביצד קוראים קריאת שמע?

וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֶנּוּ בַחֹל

בתיקוני זוהר איתא ש"כה וכה" מרמז על חמישים האותיות שיש בקריאת שמע, כי "כה" הוא מספר עשרים וחמש, ופעמיים "כה" - "כה וכה" - עולים במספר חמישים.

ואכן, כאשר האדם מקיים "ויפן כה וכה" - שקורא קריאת שמע, הרי הוא צריך להידבק בהשם יתברך ולהתבטל אליו כל כך עד שיקויים בו "וירא כי אין איש" - שיתבטל בתכלית הביטול כאילו אינו קיים כלל בעולם הזה.

ואז "ויך את המצרי" - שעל ידי זה יכה ויכניע וישבר לגמרי את הסטרא אחרא, על ידי גודל ביטולו להשם יתברך.

(ע"פ ליקוטי הלכות, אישות ד, יז)

מ'דארף שרייען!

וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָחֶז כְּנִי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֶבְרָה

היציאה ממצרים היתה בכח האנחה והצעקה, "ויאנחו בני ישראל ויזעקו".

הטעם הפנימי בזה הוא:

גלות מצרים הוא גלות הדעת, שהמוחין היו בהעלם ובבחינת 'עיבור'. וכדי לגלות את המוחין ולהוציאם מעיבור לבחינת לידה והתגלות, צריכים לצעוק להשם יתברך קולי קולות!

וכשצעקו להשם יתברך, התגלה אליהם משה רבינו - שהוא סוד הדעת - ובא לגאלם ולהוציאם מגלותם ושפלותם.

וכלשון מוהר"ן ת:

"עיקר כל הגלויות, בפרט גלות מצרים הוא מחמת פגם הדעת, ועל כן גזרו המצרים על הבנים דייקא להשליכם למים, וישראל צעקו אל ה', זה בחינת צעקת היולדת, שעל ידי זה נולדו המוחין ונתגלה משה, שהוא הדעת, ובא ממדין וגאלם" (ליקוטי הלכות, גילוח ד, ז).

וכך גם בגלות שלנו - העצה לצאת מכאן, היא רק על ידי זעקה וצעקה להשם יתברך!

"וזה בחינת הגלות הארוך האחרון המר הזה, שהכל נמשך מחסרון הדעת, מתעלומות המוחין דקדושה, ובשביל זה ה' יתברך שולח צרות מצרות שונות, רחמנא ליצלן, בכלל ובפרטיות על כל אחד ואחד, הכל כדי שיצעק האדם אל ה', שעל ידי זה יוליד המוחין מתעלומתן כל אחד לפי בחינתו, שעל ידי זה תהיה הגאולה שנקראת 'לידה' בבחינת 'כי חלה גם לידה ציון את בניה'.

כי עתה בסוף הגלות הוא בבחינת 'כי באו בנים עד משבר וכח אין ללידה', ולזה צריכין צעקה, שיצעק כל אחד כפי מה שיועד חסרון דעתו שהוא רחוק מה' יתברך ומהתורה כל כך. וכל הצעקות שצועקין ישראל הֵנָם במקום צעקת השכינה, ועל ידי זה מולדת המוחין, שזבה תלויה הגאולה" (שם).

לצאת מהשגעון!

כמו כן הוא משוגע ממש. על כן נמצאים כמה מיני שגעון ברוב בני אדם" (ליקוטי עצות, תלמוד תורה ד).

מחלות הנפש, השכיחות כל כך בדורנו, היא תוצאה ישירה של ההימשכות אחר הרוח שטות של הבלי העולם הזה. עד כדי כך ש"כפי ריבוי העוונות שנמצאין בהרבה בני אדם כידוע, היה ראוי שיהיו נעשים כולם משוגעים ממש! אך ה' יתברך מרחם על הבריות, ומקיים דעתם שלא ייצאו מדעתם לגמרי" (ליקוטי הלכות, נטילת ידיים ה, וז).

גם אלו הנראים כחכמים גדולים, ובעלי שכל והבנה - גם הם, אם הם נמשכים בשוכבות אחר שרירות לבם, אינם חכמים אלא טיפשים מטופשים! "כי דעת של שקר וכזב אינו דעת כלל, אדרבא, הוא גרוע מן הכסיל והפתח והמשוגע, מאחר שהוא חכם בעיניו ונתעה בחכמתו לבאר שחת" (ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, חכ).

ובכן, זה הזמן לצאת מהשיגעון; בתקופה זו בה אנו קוראים על יציאת מצרים, אשר הייתה על ידי הזעקה, כמסופר בפרשת השבוע: "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלקים" - זה הזמן לזעוק גם אנו; להכיר בכך שאנו דומים למשוגעים, ולצעוק על כך להשם יתברך!

"וזה בחינת שובב"ם, שבהם נוהגים הכשרים להתענות ולצעוק לה' יתברך בתפילות וסליחות, כי באלו הימים קורין בתורה בעניין גלות מצרים וגאולתם שהיה על ידי צעקה, וכמו כן צריכין עתה בגלות הזה. וזהו 'שובו בני ישראל שובבים', שעיקר כל הצרות והגלויות, רחמנא ליצלן, הם על ידי חסרון הדעת, שזהו בחינת 'שובבים', שכל אחד הולך בעולם כמו משוגע ושובב ממש, כמו שנאמר 'וילך שובב בדרך לבו'. וכשיבין האדם בעצמו כל זאת איך הוא שובב ומשוגע ממש, כי הולך אחרי שרירות לבו ואינו מסתכל על תכליתו הנצחי, בוודאי יחוס על עצמו ויצעק הרבה לה' יתברך, ועל ידי זה יזכה, לפי בחינתו, להוליד המוחין והדעת, שעל ידי זה עיקר הגאולה בכלל ובפרט בכל אדם ובכל זמן" (ליקוטי הלכות, גילוח ד, ח).

וכשאכן נצעק, יתגלה גם לנו הצדיק הגואל, ונתרפא מהשיגעון הרוחני. שכן, הרפואה האמיתית לשיגעון הרוחני שלנו הוא, הציות המוחלט להדרכתיו של הצדיק:

"כי עיקר שגעון של כל המשוגעים הוא רק מחמת שהוא אינו מציית ושומע לדברי הבעלי שכל. כי המשוגע, אם היה שומע ומציית לדברי אחרים שהם הבעלי שכל, בוודאי לא היה משוגע כלל. נמצא, שעיקר השגעון הוא רק מחמת שהוא אינו רוצה לשמוע ולציית לדברי חכמים, והבן הדבר היטב" (שיחות הר"ן, יז).

שאלה:

בפרוס עלינו ימי השובב"ם, רציני לשאול, מהו עיקר מהותם ועניינם של ימים אלו?

תשובה:

ראשית כל, הבה נבדוק את שמה של תקופה זו - "שובבים".

את המילה 'שובבים' אנו מכירים מימי ילדותנו; הימים בהם השתובבנו והשתוללנו. אך לא רק אז היינו 'שובבים'. גם היום, על אף שגדלנו והתבגרנו, עדיין יש בנו משהו 'שובב' שמצפה לבוא על תיקונו.

מהי אותה שוכבות? - "ענין מרד, והליכה בדרכי הלב מבלי הבחנה" (מצודות ציון על ישעיה מז, י). הולכים אחר שרירות הלב; עושים מה שמתחשק, גם כשיודעים שזה ממש לא טוב.

וכשנמשכים אחר השובבות, היא עלולה להגיע גם לידי שיגעון מוחלט. שכן, מהו משוגע? אחד שמשתובב ללא הגבלה... הוא לא מעביר שום פעולה מפעולותיו במבחן השכל וההיגיון. וכך גם מי הולך אחר שרירות לבו, וממלא תאוות יצרו. "כי בעל עבירה הוא משוגע, כמו שאמרו רבותינו זיכרונם בברכה (סוטה ג) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות'" (ליקוטי מוהר"ן, א, י).

היצר הרע גורם לנו 'להשתובב'; להתמרד, וללכת אחר משיכת הלב. וכך הוא הופך אותנו למשוגעים גמורים, שמוותרים על תענוג נצחי, תמורת נזיד עדשים של תאוה חולפת. וכי יש שגעון גדול מזה?!

"היש שמחה ומתיקות ונועם וטוב ותענוג כתענוג הדביקות וההתאחדות בהשם יתברך? האין כדאי להמתין על זה כל ימי חיי העולם הזה הפורחים כרגע צל עוף הפורח ממש? היש שגעון כשיגעון הבלתי מתרצה להמתנה הזאת, ומחליף כל זה בחמדת צואת החביות, הוא הגוף, המלא צואה וטינוף ותולעים ושיקוצים וסירחון" (כוכב אור, ששון ושמחה, תפילה ה).

לא רק שההימשכות אחר התאוות היא שיגעון מוחלט, אלא הימשכות זו עצמה גורמת לאדם שיגעון... שכן, ככל שהאדם 'משתובב' וממשך אחר הרוח שטות של תאוות העולם הזה, כך הוא הולך ומשתגע. כי 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, על כן כל אחד כפי העבירות והפגמים שעבר ופגם,

ספרי חסידות

כשמדבק מחשבתו כבורא יכול לשמוע כרוזין שלמעלה

החכם, בכל דבר מסתכל בראשיתו ושרשו מאין בא, והוא בא מהבורא כי הכל מאתו יתברך ואינו נותן מחשבתו לכל הסתכלות אלא להבורא ברוך הוא, וכל מחשבותיו תמיד בבורא כל, והנה מחשבת אדם כקוף ובו נחקקו כל הראיות, וכשאדם מסתכל בהבורא נחקק זה במחשבתו וכשמדבק בהבורא ומפנה מחשבתו, לא נשאר בו אלא מחשבת אלוהות, ואז מאיר בו התעוררות מהבורא ב"ה ויכול לשמוע אפילו כרוזין שלמעלה.



נסיעה ברכב בחול המועד

רכיבה בסוס בחוה"מ

השבוע למדנו בשולחן ערוך (סימן תקלו"ט א'): "מי שצריך לרכוב במועד לטייל או לצורך המועד, ולא ניסה [-אינו מלומד] ללכת ברגליו, יכול לטול צפרני הסוס ולתקן ברזליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה".

כלומר: אין איסור לרכוב על סוס בחול המועד, ואף שבשבת ויום טוב אסרו חז"ל לרכוב מחשש המצוי שהרכב יבוא לתלוש עץ מן האילן כדי להכות בו את הסוס, בחול המועד לא גזרו גזירה זו. וכיון שמותר לעשות מלאכה שאין בה אומנות והיא רק מעשה הדיט לצורך המועד, לכן מי שרוצה לרכוב על סוס לצורך טיול, מותר לתקן כל צרכי רכיבה שהם מעשה הדיט, כי הטיול נקרא 'צורך המועד'. אבל אסור לתקן צרכי רכיבה בשביל לרכוב כדי להרויח ממון שלא לצורך המועד, שאין זה נקרא צורך המועד (משנ"ב סק"א).

נסיעה בעגלה

בביאור הלכה (ד"ה ומותר עיי"ש) כתב שאין להתיר רק אם הרכב יושב על גבי הסוס, אבל אין לנסוע בחול המועד בעגלה הקשורה לסוס, שזהו איסור יותר חמור, דבשבת איסורו מן התורה משום 'מחמר', וממילא גם בחול המועד יש לאסור לכמה פוסקים.

לפי זה יש לדון על מה סומכים העולם לנסוע ברכב בזמנינו בחול המועד, שהרי איסור נסיעה ברכב הוא יותר חמור מנסיעה בעגלה הקשורה לסוס, דנסיעה ברכב כרוך בכמה מלאכות דאורייתות. ונבאר הדברים:

איסור הבערה במכונות

תוך כדי נסיעה במכונות נדלקים ניצוצות ומבערים את הדלק, ונחלקו הפוסקים האם נאסר בחול המועד מלאכת הבערה שלא לצורך המועד.

לדעת הגרש"א ז"ל (ש"ש פ"ח סי' קו) חוה"מ פ"ב הע"כ (כה) מותר להבעיר אש בחול המועד אפילו שלא לצורך, ולשיטתו אפילו מי שנוסע שלא לצורך כלל אין בזה איסור, שלדעתו לא נאסרו רק מלאכות שיש בהם שיהוי, אבל הבערה והוצאה מרשות לרשות שאין בהם שיהוי מותרות, ואפילו ביום טוב לא נאסר לדעת כמה ראשונים מלאכת הבערה והוצאה (ע"פ תקיד ותק"ח). אמנם מפשטות המשנה ברורה (סי' תקלט סי' ד"ה אינו מותר) והחיי אדם (כלל ק"ד) משמע דאסור להבעיר אש שלא לצורך המועד, וכן מפורש באשל אברהם מבוטשאטש (סי' תקלז), ואם כן לשיטתם אין לנסוע במכונות רק לצורך המועד.

איסור בונה במכונות

גם לדעת הגרש"א ז"ל שמתיר הבערה שלא לצורך המועד, עדיין אין הדבר ברור להתיר, דזהו רק לפי שיטתו שאין בהפעלת זרם עלעקטר"י משום מלאכת בונה, אבל לפי דעת החזון איש שיש בכל הפעלה זרם עלעקטר"י מלאכת בונה ותיקון כלי, אם כן היא ממלאכות האסורות בחול המועד. ואף שאין בהפעלת זרם עלעקטר"י שום שיהיה, כיון שדרך מלאכת בונה היא מלאכה שיש בה שיהיה, אין מתירים

אותה גם באופן שאין בה שיהיה, כשם שאין מתירין לקצור מן האילן שלא לצורך המועד גם אם אין בה שיהיה.

איסור תחומין בחוה"מ

בנוסף לזה, מי שנוסע מעיר לעיר שלא לצורך המועד, נכנס לשאלה האם יש איסור יציאה מחוץ לתחום בחול המועד. וגם בזה מצינו מחלוקת הפוסקים:

מפשטות לשון הרמ"א (שם) נראה שאין איסור תחומין בחול המועד, שכתב: "ומותר לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר", ומשמע אפילו מחוץ לתחום. וכן מפורש ברש"י במסכת חגיגה (י"ז ד"ה ופנית) שאין איסור ללכת חוץ לתחום בחול המועד, דרק בשבת גילה לנו התורה לאסור מפסוק "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", ומטעם זה נאסר גם ביום טוב משום "לא תעשה כל מלאכה", דיום טוב אסור במלאכה כשבת (עיי' סי' תצה), אבל חול המועד שלא נאמר בו רק 'מקרא קודש' אין בו איסור תחומין.

אמנם במנחת חינוך (מצוה שכג) כתב דלפי שיטות הראשונים דאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה, שזה ליום טוב בכל דיניו גם לענין תחומין חוץ ל"ב מיל.

אם נהיגה ברכב היא מעשה הדיט

לפי האמור, נסיעה במכונות כרוכה בכמה מלאכות, ואם כן אין להתיר לנסוע רק כפי כללי ההיתרים בחול המועד, דהיינו: מעשה הדיט לכל צורך המועד, ומעשה אומן רק לצורך אוכל נפש או לצורך דבר האבד או לצורך רבים.

והנה בשמירת שבת כהלכתא (פ"ט הע' רכז) מובא בשם הגרש"א ז"ל כי לאחוז בהגה ולכוון את הנהיגה מסתבר דחשוב כמו אומנות, ואם כן לשיטת האוסרים נסיעה ברכב משום מלאכת הבערה ובונה וחוץ לתחום, אסור לנסוע אך ורק לצורך אוכל נפש או דבר האבד או צורך רבים. מאידך, רבים מהפוסקים כתבו שהנהיגה ברכב חשובה כמעשה הדיט ומותר לנסוע ברכב לכל צורך המועד, שעצם המלאכות שעושים במכונות הוא מעשה הדיט, והמעשה אומן שבו שהוא ניווט המכונות ונהיגתה הנכונה אינה בעצם המלאכה, ועוד שגם בניווט המכונות אין צורך לאימון ידים וחכמה מיוחדת, רק צריכים לדעת איך להשתמש נכון עם המכשיר כפי הוראות ההפעלה, וביד כל אדם ללמוד את זה (הגר"מ פיינשטיין ז"ל בס"ס זכרון שלמה ועוד).

נסיעה לצורך

אמנם, כיון שעיקר ההיתר הוא דנהיגה ברכב נחשב כמעשה הדיט לצורך המועד, אם כן אסור לנסוע ברכב רק כדי להרויח ממון שלא לצורך המועד, וכל שכן שאין לנסוע כדי להתלמד או להסתובב סתם בחוצות ללא שום תועלת. אבל אם נוסע כדי להגיע לאיזה יעד מותר, ואף דבשולחן ערוך מבואר שאין היתר לרכוב בסוס רק למי שאינו ללכת ברגליו, כתב הגר"מ פיינשטיין ז"ל (שם) כי בזמנינו הכל רגילים ברכיבה במכונות ומתענגים בה יותר מהליכה ברגלים, וגם החילוק בין רכיבה

יחוד בלילה בבית אחד

ה. בחור הלומד עם חבריו בשעות הלילה ואחות חבריו נמצאת בבית, ואין שם אחרים, האח מועיל לשמור את הבחור שבה ללמוד עמו מיחוד עם אחותו. משום שרק במקום שאנשים קובעים עצמם לישון יש לחשוש שהשומר יישן, אבל בחור זר שיושב עם חבריו על השולחן ולומדים ביחד אין חוששים שירדם על השולחן (משמרת היחוד שם הע"ה).

ו. כמו כן שני עובדים הנמצאים במשרד בשעה מאוחרת בלילה, מותרים להתייחד עם אשה אחת, כיון שאין חשש שאחד מהם ילך לישון (שם ספ"טו').

ז. אשה שבעלה בעיר, וכן איש שאשתו עמו בבית אין צריכים שומר נוסף, ומצילים מיחוד גם בשעות הלילה. ולכן מותר לארוח או אורחת לישון בבית של זוג נשוי אף כשאין להם ילדים המצילים מאיסור יחוד (שם).

ח. יש עצה להתיר איסור יחוד בשעות הלילה בבית אחד על ידי שני אנשים ואשה אחת, והוא: כאשר שני האנשים ישנים בחדר נפרד והאשה בחדר נפרד, ויגעלו האנשים את הדלת במכפנים, ואחד מהם יסמך את מיטתו ליד הדלת באופן שאי אפשר לפתוח את הדלת רק אם מעירים אותו, והמפתח יהיה ביד זה שישן רחוק מהדלת, כך שכל אחד מהם אינו יכול לצאת מהחדר בלי להעיר את השני (שם הע"ב).

לקראת ימי השובבי"ם נעסוק במדור זה בשבועות אלו בהלכות יחוד המצויים:

א. שני אנשים כשרים מותרים להתייחד עם אשה אחת ביום, אבל בלילה צריכים שמירה נוספת, דרק שלשה אנשים מותרים להתייחד עם אשה אחת. וכן בכל אופן שמותר להתייחד על ידי שומר, אז בשעות הלילה צריכים שמירה נוספת, שחוששים שאם יהיה רק שומר אחד וירדם, יישאר השני בלי שמירה (שר"ע אה"ע סי' כב ט"ה).

ב. מעיקר הדין יש מתירים להתייחד לאיש אחד כשר עם שלוש נשים ביום, ובלילה יש מצריכים ד' נשים. ולמעשה, כתבו הפוסקים שאין להקל בזה ללא צורך גמור. ואם לבו גס בהם, או שעסקו עם הנשים, או שהם פרוצות, אסור (שם ובאחרונים).

ג. בייבי-סיטר על שני ילדים מגיל תשע שנים ומעלה יש לה איסור יחוד מהשעה שדרכו של אחד מהילדים ללכת לישון, וצריכה שומר נוסף. דדין לילה הוא מהשעה שהדרך ללכת לישון אף שעדיין אין הולכים לישון, ולכן, גם אם דרך הילד ללכת לישון כשעדיין יש אור היום, יש איסור יחוד משעה זה (דבר הלכה סי' ט ס"ז, משמרת היחוד פט"ו ד"ד).

ד. אם יש פתח פתוח לרשות הרבים, אינו מועיל להתיר איסור יחוד רק בשעות שמצויים עוברים ושבים, אבל בשעות הלילה כשאין עוברים ושבים מצויים אינו מועיל (דבר הלכה סי' ג ט"ד).

במכונות להליכה ברגלים הוא יותר גדול מחילוק בין רכיבה על סוס להליכה ברגלים, ולכן אף נוסע כדי להגיע לאיזה יעד הרי זה חשוב צורך המועד.

נסיעה לצורך טיול

יש להסתפק האם מותר לנסוע ברכב לצורך טיול בטבע וכדומה, דיש לומר דכיון שאין הנסיעה מפיקה איזה צורך ממשי אסור. ויותר מזה מצינו בפוסקים שאסור לתקן מרחץ לצורך יחיד שאין זה חשוב צורך כל כך (שעה"צ סי' תקמ"ד סק"ו), ואסור לעשות בגד חדש עבור תינוק למילתו אף שזה יהיה יותר מכובד שבכמה מקומות מוציאים התינוק במלבושים ישינים (סי' תקמ"א משנ"ב סק"ג), וענין זה הביא בספר 'חול המועד כהלכתא' (פ"ה הע' סז) בשם הגרש"א ז"ל "כי מי שהתעוררה עליו מרה שחורה הקנה בשם ז"ל שאסור לדגול לשם תחביב ותענוג בלבד שלא על מנת לאכול הדגים הניצודים, ואין זה נקרא צורך המועד אף שמתענג בה.

אמנם, מלשון השולחן ערוך משמע שמותר לרכוב במועד לצורך טיול בלבד, ואף מותר לתקן צרכי רכיבה לצורך כך. ואפשר דזהו רק כשהאדם מרגיש שיש לו צורך בזה, דאז הטיול הוא צורך הגוף כמו שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ה) כי מי שהתעוררה עליו מרה שחורה יסירה בטיול הגנות ובבניינים נאים, דבאופן זה נחשב כצורך המועד. ויש לצדד בזה על פי מה שכתב מהר"ש הכהן מוילנא ז"ל (עמודי השולחן

על קצו"ע סי' קד אות ט) שבחול המועד אין צריך שיהא דבר השוה לכל נפש, וגם אם הוא רק צורך לאדם יחיד מותר, ואם כן יש לומר שאם האדם מרגיש צורך בתענוג זה הרי זה חשוב אצלו כצורך המועד.

אכן, אם מרבה בטיולים בחול המועד ומעביר את הזמן יותר מידי, אסור לנסוע ברכב, דזה דומה למה שכתב בביאור הלכה (סי' תקלו) שאסור לתקן צרכי רכיבה כדי לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, וגם בנסיעה כזו יש סרך איסור לפי מה שכתבו הפוסקים (סי' תקל משנ"ב סק"ג) "שאיסור גדול בשחוק יותר ממלאכה, שכונות הש"ת בנתינת המועד היתה כדי להידבק ביראתו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה".

חומרת האהבת ישראל מויז'ניץ

מסופר שפעם אחת נסעה הרבנית אשת חבר של הרה"ק בעל הצמח צדיק מויז'ניץ ז"ע בחול המועד עם נכדיה הרה"ק בעל אהבת ישראל והרה"ק רבי חיים מאנטייניא לקצה העיר בעגלה כדי להביט באנשים שהביאו עמם תמונות שונות מעניינות, וכשחזרו משם לא רצה הצמח צדיק לדבר עמהם ונזף בהם לאמור: 'אתם מחללים יו"ט ומחללים קדושת המועד, אין ברצוני לדבר אתכם'. ומאז קיבלו על עצמם שלא לנסוע בחול המועד לשום מקום. וכן נהג הרה"ק בעל האמרי חיים מויז'ניץ ז"ע אחריו שלא לנסוע במכונות כלל בחול המועד (מפי סי' ט).

שלימות בשלושת העמודים (ב)

רבי נפתלי מנעמירוב (י"ד)

נמצא בכתב ידו של רבי נפתלי הקדמה יקרה על ספר הקדוש שבחי הר"ן, ומחמת שאינו בנמצא כל כך, ויש בו דברים נוראים ונפלאים, נעתיק אותו בשלימותו:

"לית דידע ביה כלל"

ראיתי לבאר ולספר קצת מרבינו הקדוש מוהר"ן זצ"ל הכ"מ, מה שאני יודע מה שעבר עליו מיום לידתו עד יום הסתלקותו בשלום. ואם אמנם אינו כטיפה מן הים, כי לא זכיתי להתקרב אליו כי אם בימי גדלותו, בעת שכבר היה כבן שלשים, והרבה הרבה עבר עליו מקודם, וגם מה שעבר עליו בעת שהיינו מקורבים אליו אין אנו יודעים גם כן הכל, כי אם מעט מאד, כי ה' סתום ונעלם מאד בתכלית ההעלם, גם הרבה הרבה נשכח מאתנו, עם כל זה לא אמנע הטוב לבאר ולספר מה שאני זוכר עדיין, ממה ששמעתי מפיו הקדוש, וקצת משאר אנשי מה שעבר עליו קודם שנתקרבתי אליו, וגם מה שעבר עליו אחר שזכיתי להתקרב אליו, קצת מה ששמעתי וקצת מה שזכינו לראות בעינינו.

והוכפל והושלש הדבר, שכל המבואר כאן אינו אפילו כטיפה מן הים הגדול משבחיו הגדולים והנוראים, כי שבחיו באמת נעלם מעין כל חי, כי היה סתום ונעלם בתכלית, והצדיק מתדמה ליוצרו ית', על כן רשות לומר עליו מה שאמר אליהו להשי"ת, 'לית דידע ביה כלל'.

"הכריח עצמו ככל מיני כוחות לגלות את עצמו קצת בעולם..."

וכל מה שזכינו לידע ולהשיג קצת קצת מגדולתו ומשבחיו, ומעוצם הפלגת יקרת קדושת מעלתו, הוא רק בבחינת 'מטי ולא מטי', וכל זה היה אצלו ז"ל כח ועבודה גדולה שהכריח עצמו ככל מיני כוחות לגלות את עצמו קצת בעולם, למען יוכלו בני ישראל לינק קצת ממנו, למען לא יהיה האור נעלם לגמרי, וגם מן השמים היו מעלימין אותו מאד על ידי כמה מיני חיפויים והסתרות עד אין שיעור וערך, הן על ידי ריבוי המחלוקת הגדול מאד מאד שהיו עליו מכל צד ממתנגדים רשעים, וגם כמה צדיקי אמת ואנשים כשרים חלקו עליו ולא היתה דעתן שוה עמו מגודל ההסתרה וההעלמה שהיה נעלם מאד כנ"ל. וגם מצד עצמו היה נעלם מאד מאד מכל העולם. אך אעפ"כ זכינו לשאוב ממעיניו קצת, והיינו המאמרים הנפלאים והנוראים הנדפסים בספריו הקדושים, והמעשיות הנוראות הנכתבים בספר מיוחד, ושאר הסיפורים המבוארים כאן ובמקומות אחרים, אשר מכולם יבין המשכיל עוצם קדושת מעלתו ואת יקר תפארת גדולתו, העולה למעלה מעלה, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב.

"יקר בעינינו כל דיבור ודיבור שיצא מפיו"

ומחמת שבעו"ה בא השמש בצהרים, על כן יקר בעינינו כל דיבור ודיבור שיצא מפיו, כי אין לנו שום נחמה כי אם מה שאנו זוכרים קצת מדיבוריו הקדושים, על כן רצוני לרשום קצת ממה שאנו זוכרים שעבר עליו מתחילה ועד סוף.

רכינו ז"ל היה אסור כמופתיים

ואם אמנם לא ימצא בסיפורים ובשבחים הללו סיפורי מופתים מרבינו ז"ל כי אם מעט מאד, זאת לדעת, כי רבינו ז"ל היה קשור ואסור מלעשות מופתים בעולם, כאשר שמעתי והבנתי מפיו הקדוש בפירושו. ואף שלפעמים עשה איזה מופתים נוראים, עם כל זה היה לפרקים ובעיתים רחוקות, וגם לא נראה ממנו מופתים באתגליא כי אם בתחילת ימיו, אבל בסוף ימיו היה סתום ונעלם לגמרי.

וכל ההתגלות שנתגלה קצת אורו הגדול לאנשיו ומכיריו, היה רק על ידי התורה הנפלאה והנוראה שגילה בעולם, אשר לא נשמע כזאת מימים רחוקים. ובפרט המעשיות הנוראות שסיפר, אשר הם חידושים נפלאים ונוראים מאד, אעפ"י שאין מי שיבינם, עם כל זה מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל לפום מה דמשער בליביה עד היכן הדברים מגיעים.

"כל מי שדיבר עמו, נתמלא יראה וקדושה"

וביותר נתגלה עוצם גדולת קדושתו מעוצם היראה והקדושה שהיה מכניס בכל מי שזכה להתקרב אליו, וכל מי שהיה מדבר עמו בדרך התקרבות, יהיה מי שיהיה, היה נתמלא יראה וקדושה, והיה מתלהב מאד מאד להשם יתברך בהתלהבות חזק מאד, אשר לא נראה כזאת בעולם, שעל ידי דיבורים בעלמא יתלהב האדם כל כך לעבודת השם יתברך. ואי אפשר לבאר ולספר זאת בכתב כי אם מי שזכה לראות זאת בעיניו.

עד כאן לשונו אות באות.

רבי אפרים'ל היתה ניכרת עליו הגאה מיוחדת למראה תפילתו היוקדת של הבחור הצעיר.



לאחר שנישא רבי אפרים'ל והקים את ביתו, ביקש אביו להקים בעבורו מעמד פרנסה ורכש עבורו חנות לממכר בדים, ואז הגיעו אליו אנשים שהכירו את טוב ליבו הרחום ועשו את עצמם כעניים ואומללים, וביקשו שיתרום עבורם בדים כדי לתפור לעצמם בגד ללבוש. רבי אפרים'ל לא יכל לסרב לבקשתם, ועד מהרה פשטה לה השמועה שרבי אפרים'ל מחלק בחינם בדים לכל דורש, והרבה 'עניים' החלו לצבוא על פתח חנותו בבקשת בדים חינם אין כסף, עד שנגמרה לו הסחורה, והחנות נסגרה...

מה שנשאר לרבי אפרים'ל מן התקופה הזו שמכר בדים - היא ההבנה והמומחיות שרכש אז בטיב הבדים, ועד זקנותו היה משתמש במומחיותו כדי לשבח ולהלל את הבריות בעת שרכשו לעצמם בגד חדש. כל אימת שראה רבי אפרים'ל אדם שקנה לעצמו מלבוש, ניגש אליו ואמר לו שהינו 'מבין' גדול בבדים ובבגדים, והוא רואה שבגד החדש הוא משופרא דשופרא...

ואין צריך לומר שכל מי ששמע זאת ממנו הרגיש שמחה יתירה. זוכרני בעצמי בבחורות שקנו לי נעלים חדשות, ורבי אפרים'ל הביט עליהן ושיבח מאד את העור שלהן, והיה נראה שהוא מרוגש ושמח עוד יותר ממני!

בכל כוחו היה נזהר בזהירות יתירה לכל תחוש ממנו חלילה איזו בריה צער ועגמת נפש. אני עצמי ישנתי בביתו בבחורות, וזוכרני כיצד היה נזהר שבעתיים שלא יגרום להקיצני ולהפריעני משינתו, ורק כשהתקרב זמן קריאת שמע היה דואג להעיר אותי, כאשר גם את זאת לא עשה באופן ישיר, אלא הסתובב סחור סחור כמחפש דבר-מה בחדר, ורק משראה שפקחתי עינים אמר לי שהגיע זמן קריאת שמע...

מאיך, זכור לי עוד מהתקופה שהתארח בבית הורי נ"ע, שהיה שם אחד שעמל קשה לפרנסת ביתו, ולאחר יום עבודה מפרך נתקיים בו מאמר הכתוב 'מתוקה שנת העובד' עד שנתקרבה שעת השקיעה ואבי זצ"ל ביקש להקיצו לכל יפסיד הלה תפילת 'מנחה'. אך רבי אפרים'ל ראה זאת ומחה בתוקף: 'חלילה, זה גזל שינה, הוא אנוס גמור ודינו להתפלל ערבית פעמיים' (עי' בשרת' קרן לודו סי' יח דמסיק שבמצוה דרבנן אין חיוב מעיקר הדיו להקיצ את מי שנרדם לאסוף). לבסוף קם הלה מעצמו ועוד הספיק להתפלל טרם השקיעה, לקיים מה שנאמר 'רצון יראיו יעשה'...

המשך לפרק הקודם בו נכתב על 'עמוד התורה' דרבי אפרים'ל - מוגש השבוע פרק נוסף על גדולתו ושלמותו ב'עמוד העבודה' ו'עמוד החסד'.

זמן רב היה משקיע רבי אפרים'ל ל'עבודה זו תפילה', ובאופן של קבע היה מתחיל את התפילה במנין אחד ומסיימה במנין אחר, ועד היום לא אוכל לשכוח את התנועה והאנחה המיוחדת שהייתה מתלווה לתפילתו. אמנם קולו החרישי כמעט ולא נשמע, אך היה אפשר לשמוע בכל משך התפילה כיצד הוא נוהם [ברומ"ט] להשי"ת ברוב כיסופין וערגה.

מקום מרכזי בחייו הקדיש רבי אפרים'ל לברכות הנהנין. הוא עצמו לא נתברך בתיאבון גדול, ועל כן כמעט ולא אכל מאומה, אך כשרש בשלומם של אחרים היה שואל אותם אם יש להם תיאבון.

אבי זצ"ל סיפר לי שבהתחלת היכרותו את רבי אפרים'ל היה מתפלא שמתמיד שואל רבי אפרים'ל שאלה מתמיהה ומוזרת זו, אך לאחר מכן כשנודעו לו קצות דרכו - הבחין שבעיניו לא נועד האוכל והמזון אלא כאמצעי ודרך להודות ולהלל את השי"ת על חסדיו עם בריותיו, וכפי שנאמר בירושלמי (סוף קידושי): "עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל", כי האוכל ניתן על מנת לברך את השי"ת, ואדם שאינו נוטל את המזון ומודה להקב"ה על חסדו נחשב ככופר בטובתו של מקום. ורבי אפרים'ל רצה בזה להסב את תשומת הלב כמה צריך להודות להשי"ת שנתן לנו תיאבון, ואז יתעוררו לברך את הקב"ה שטובנו לא חסר לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול.

זוכרני פעם כשהייתי מאוכלי שולחנו, ובגמר הסעודה טרם בירכתי ברכת המזון, טרח רבי אפרים'ל להביא לפניי כרז גדול מהשולחן ערוך 'הגדולים' שהיו בביתו, והראה לי שיש כותרת מיוחדת בשולחן ערוך (אורח סי' קפה): "לברך ברכת המזון בקול רם!"

פעם הבחין בהרה"ח רבי משה פרידמן זצ"ל, שהיה אז אברך כולל, המכין לעצמו פרוסת עוגה כדי לאכול ממנה בהפסקת הצהריים. אמר לו ר' אפרים'ל: "הרי זה הפסד גדול! הלא יכולת לקחת חתיכת פת ואז היית זוכה גם במצות נטילת ידים וברכתה, וגם בברכת המזון דאורייתא!"

בכל אימת ששמע אדם, ויהיה זה אפילו בחור או ילד, שמתפלל או מברך בקול, היה משבח ומבקש ללמוד ממנו. כשלמדתי בבחורות בישיבת סלונים, ששכנה אז בשכונת 'בית ישראל' סמוך לביתו של רבי אפרים'ל, היה שם בחור בשם רבי משה יונברג ז"ל, בנו של הגניד רבי יוסף יונברג ז"ל, הלה היה מתלהב ומרים קולו בתפילה, ותמיד כשראה אותו

המשך מעמוד א'

בעבודת השם, אזי הדרך שמראין לו התרחקות, ונדמה לו שמרחיקין אותו מלמעלה. ובאמת כל ההתרחקות הוא רק כולו התקרבות, וצריך התחזקות גדול מאד מאד לבלי ליפול בדעתו ח"ו כשרואה שעוברים כמה וכמה ימים ושנים שהוא מתייגע ביגיעות גדולות וצועע בכל פעם ומתחנן ומתפלל לפניו יתברך שיעזרהו בעבודתו, ועדיין הוא רחוק מאד ולא התחיל כלל להיכנס לשערי הקדושה, כי רואה עצמו שהוא מלא עדיין עביות וגשמיות והרהורים ובלבולים גדולים, ונדמה לו כאילו אין השם יתברך רוצה בו כלל. הן על כל אלה וכיוצא בזה צריך התחזקות גדול, כי באמת כל ההתרחקות הוא רק כולו התקרבות" (ליקו"מ ח"ב, מה).

הבה נזכור היטב, ברגעי החלישות הדעת המרים ביותר של העדר התקוה - שם, ודוקא שם, טמונה מתנת החסד הנפלאה ביותר, כשזוכה להתגבר ולהתעצם בתפילה על אף הכל.